

De School van de Natuurfilosofie

Dao, Vijf elementen, Yin en Yang, Yijing, Feng shui

De natuurlijke orde

De diepste laag van de Chinese filosofie – die ook ten grondslag ligt aan later uitgewerkte tradities zoals confucianisme en taoïsme - wordt gevormd door de visie op de natuurlijke orde der dingen. Deze orde is in de ogen van de (antieke) Chinese filosoof niet statisch, maar altijd in beweging. Bovendien heeft hij het zowel over de aardse, zichtbare en tastbare orde der dingen als over de orde binnen de menselijke relaties, de ethiek.

De oude Chinese denkers richtten zich zelden of nooit naar een mogelijk bovenwereldse (metafysische) macht om een antwoord te vinden te vinden op de vragen van het bestaan.

De Dao, Yin en Yang

De beweging, dynamiek, van de allesomvattende natuur (Hemel, Aarde en alles wat zich daarop bevindt en leeft) hierboven aangeduid, wordt de **Dao** genoemd. De Dao wordt bestuurd door de krachten van Yin en Yang (zie hieronder). De Dao brengt samenhang tussen al het materiele, het immateriele, het zichtbare en het onzichtbare. Voorwerp van ordening zijn zowel de materiële en immateriële zaken (zie de elementenleer hieronder), maar ook de dynamische relaties hiertussen, inclusief die tussen de mensen onderling en de relaties tussen mens en de natuur. Materiële verschijnselen en ethische beginselen vinden onderdak in de leer van de Dao. Het geheel wordt meestal samengevat onder de neutrale term natuurfilosofie. Vanwege de ethische en normatieve ('hoe het moet zijn') kracht van deze filosofie en niet in het minst versterkt door de waarzeggerij die ermee gepaard gaat, is de natuurfilosofie ook van grote politieke betekenis geweest tijdens de gehele Chinese geschiedenis tot het begin van de twintigste eeuw.

De eindeloze cyclus

Een kenmerk van de bovengenoemde beweging der natuurlijke dingen, is dat zij wordt voorgesteld als een beweging, die niet volgens een rechte lijn verloopt maar cyclisch en harmonisch is, zonder begin en zonder eind. D.w.z. alles hangt samen en komt weer terug in zijn oorspronkelijke constellatie. Dit idee vormt een wezenlijk verschil met de meeste westerse filosofische stromingen, waarbij beweging (in filosofische zin) bijna altijd als een ontwikkeling in een min of meer rechte, onvoorspelbare, doorgaande lijn – vooruitgang! - wordt gezien, zonder terugkeer naar het uitgangspunt. De veronderstelde terugkerende beweging leidt in de Chinese filosofische traditie dan ook vaak tot de notie dat 'het goede' gezocht moet worden in evenwicht en harmonie en veel minder dan in het westers denken, in absolute goedheid, juistheid of rechtvaardigheid. Bovendien is de Chinese filosoof ervan overtuigd, dat hij het 'goede' uit de inhoud van de filosofie kan vinden.

Bijvoorbeeld: Een goede balans tussen de krachten Yin en Yang brengt harmonie en voorspoed, een slechte brengt onheil. Overigens is zo'n goede balans niet statisch: er zijn tijden waarin Yin prevaleert, afgewisseld door tijden waarin Yang de boventoon voert.

De Yin-Yang symboliek wordt vooral geassocieerd met het [taoïsme](#) maar ligt veel dieper in het Chinese denken en speelt daarom een rol in bijna alle chinese filosofische scholen.

De Vijf Elementen (*Wu Xing*)

Een mogelijk nog ouder natuurfilosofisch concept dan de Yin-Yang-symboliek, is de dynamische eenheid tussen materie en geest (of bezieling). Deze gedachte komt onder meer tot uiting in de leer van de Vijf Elementen (Wu Xing, wat eigenlijk ‘Vijf Bewegingen’ betekent). De Vijf Elementen zijn **Water, Vuur, Aarde, Metaal** en **Hout**. Zij staan in een dynamische (cyclische) relatie met elkaar, zowel in positieve als in negatieve zin. Bij de positieve cyclus (creatie) stelt men zich voor hoe het ene Element uit het andere wordt gevormd:

Het Water voedt het Hout
Het Hout voedt het Vuur
Het Vuur produceert Aarde (as)
De Aarde brengt Metaal voort
Metaal vangt het Water op.

De negatieve cyclus (beheersing) is een voorstelling van de onderworpenheid van het ene ten opzichte van het andere element:

Het Water blust het Vuur
Het Vuur doet Metaal smelten
Metaal snijdt door Hout
Hout drukt de Aarde opzij
De Aarde neemt het Water op.

Behalve de twee hierboven weergegeven kent de elementenleer meer cycli.

Verbanden en associaties

Vaak is een verdere uitwerking van de bovengenoemde basisconcepten gebouwd op symboliek en een vermeende samenhang of associatie (toekenning) van de symbolen: De krachten Yin en Yang worden bijvoorbeeld in verband gebracht met respectievelijk de zon en de maan (zie verder hieronder). De Vijf elementen worden gekoppeld aan allerlei eigenschappen (bijvoorbeeld kleuren), maar ook materiele zaken, zoals lichaamsdelen en organen. De vormen en uitwerkingen van dergelijke correlaties zijn legio en vormen een complex van symbolen.

Hier volgen enkele voorbeelden van associaties (correlaties) van de Vijf Elementen met de meest uiteenlopende zaken en kwaliteiten (niet compleet!):

Water:

Noord, nier (Yin), blaas (Yang), oren, Mercurius, winter, dood, .. enz.

Vuur:

Zuid, hart (Yin), dunne darm (Yang), tong, Mars, zomer, jeugd, .. enz.

Hout:

Oost, lever (Yin), galblaas (Yang), ogen, Jupiter, lente, geboorte, .. enz.

Aarde:

Centrum, milt (Yin), maag (Yang), mond, Saturnus, (seizoensovergangen), volwassenheid, .. enz.

Metaal:

West, longen (Yin), dikke darm (Yang), neus, Venus, herfst, ouderdom, ..enz., enz.

Met behulp van deze associaties kunnen allerlei voorspellingen en adviezen worden samengesteld, een techniek die men vaak tegenkomt in de publicaties over Chinese waarzeggerij en mystieke natuurfilosofie. Behalve voor de Vijf Elementen zijn ook allerlei complexe correlaties beschreven tussen allerlei natuurlijke en ethische fenomenen en de [trigrammen](#) en [hexagrammen](#) uit de leer van de [Yijing](#).

Algemene geldigheid

De leer van de vijf elementen is reeds in de loop van de vroege Chinese geschiedenis steeds verder uitgewerkt en vertakt. Men vindt het terug gevonden in bijvoorbeeld de traditionele Chinese geneeskunde, de leer van de geomantiek (Fengshui) en de krijgskunst. Een bijzondere ver uitgewerkte vertakking is de leer van de [Trigrammen](#) (De Acht Symbolen, of bagua) en de [Hexagrammen](#) (64 combinaties van de acht trigrammen), meestal samengevoegd tot de leer van de Yi Jing of “I Ching”, uit het klassieke geschrift “Boek der Veranderingen”.

Fengshui (geomantiek)

Hoewel hierboven is betoogd dat de Chinese (natuur)filosoof zich weinig bezighoudt met het bovenaardse (metafysica), wil dit nog niet zeggen dat er geen ruimte is voor geloof in geesten en goden. Waarschijnlijk practiseerden de oude Chinezen sinds de prehistorie een vorm van sjamanistische religieuze rituelen en geloofden zij in een wereld doordrongen van geesten en goden. Geesten zijn alom aanwezig in alle natuurlijke fenomenen, zoals bergen, rivieren, enz. We zien het gebruik van amuletten en dat er veelvuldig geofferd werd aan de goden en geesten als uiting van respect en om hen gunstig te stemmen. Het was van groot belang deze geesten vooral niet te storen, omdat ander de harmonie van de omgeving verstoord zou kunnen raken, met allerlei ongelukken en rampen als gevolg. De deskundigheid of kunst om de geesten niet te verstoren bij allerlei noodzakelijke menselijke activiteiten, zoals de bouw van huizen, aanleg van wegen, begraafplaatsen, enz., wordt Fengshui (= “wind en water”) genoemd. Een gespecialiseerde functionaris, die in veel opzichten lijkt op een sjamanistische priester, geeft adviezen met als doel dat bij de planning van allerlei constructies geen fouten worden gemaakt, die de plaatselijke geesten kunnen irriteren.

Yin-Yang symboliek

Volgens de oude Chinese voorstelling wordt de beweging van de allesomvattende natuur (Hemel, Aarde en alles wat zich daarop bevindt en leeft), de Dao, bestuurd door de krachten van Yin en Yang. Een goede balans tussen Yin en Yang brengt harmonie en voorspoed, een slechte brengt onheil. De Yin-Yang symboliek wordt vooral geassocieerd met het [taoïsme](#) maar speelt een rol in bijna alle chinese filosofische scholen.

De vlag van Zuid-Korea voert het Yin-Yang symbool in het midden.

De hierin weergegeven visuele voorstelling van de tegengestelde en toch complementaire krachten van het Yin-Yang symbool is erg sprekend en daarom een zeer populair symbool. Rondom het Yin-Yang symbool zijn ook nog vier [trigrammen](#) afgebeeld. (Deze vlag en nog vele andere zijn te vinden op de site [flags.com](#))

Yin en Yang zijn twee schijnbaar tegengestelde krachten of eigenschappen, die echter een onlosmakelijk koppel vormen. De één is ondenkbaar zonder de ander. Yang is meestal de dominerende kracht of eigenschap boven Yin in het koppel.

De meest bekende Yin-Yang koppels zijn hieronder weergegeven:

Yang:

Zon

Licht

Warmte

Mannelijk

Trigram: ononderbroken lijn

Yin:

Maan

Duisternis

Koude

Vrouwelijk

Trigram: onderbroken lijn

Omdat goed of kwaad een gevolg is van het al of niet in balans zijn van Yin en Yang, kent men volgens deze filosofie hiervoor geen absolute begrippen, zoals dit wel het geval is in de westerse denkwereld. Hierdoor is te verklaren dat in de Chinese geschiedenis godsdienstoorlogen vrijwel onbekend zijn.

Reeds in schriftelijke bronnen van de 8e eeuw v.Chr. is de Yin-Yang symboliek aangetroffen. Tijdens de latere [Zhou-dynastie](#), de '[honderd scholen](#)', is dit verder uitgewerkt in een vorm die in de huidige tijd nog steeds geaccepteerd wordt.

